

Morva, szlovák, sváb és magyar cserepek

„A Dunántúl, a Felföld és a Felső-Tisza-vidék népi kerámiaművészete” című kötet oldalain az egykor e térségben működött gelencserek utókorra maradt termékei révén Közép-Európa mozgalmas története elevenedik fel. *Andrásfalvy* Bertalan néprajztudós előszava szerint a török hódoltság alatt keleti és itáliai fehérédényesek stílusában dolgoztak itt a szerb mesterek például *Mórágyon* (Maratz), majd amikor elsodorta őket a kuruc felkelés, Hessenből, a Rajna-mentéről, valamint Pfalzból toborzott német telepések folytatták a tevékenységüket. Érdekes, hogy bár az utóbbiak eredetileg földművelők voltak, mégis hamar rájöttek a keresletiésre, rugalmasan átálltak erre az iparra. *Mecseknádasd* (Bischofnadasch) jövevényei között elzászi és lotharingiai parasztok is akadtak, akik töredék-jobbágytelkesként vagy zsellérként földet is művelve, „másodállásban” működtek fazekasként. A sok, kisebb-nagyobb gelencsérközpont mindegyikének saját stílusa volt, a tárgy formájában kevésbé, a díszítésben annál inkább. A rátétes, vésett vagy pingált minták között a régi magyar hagyományörzés, a távoli szülőföldről hozott germán örökség és a felvidéki s erdélyi hugenotta-habán újítások elemei egymással is keveredtek.

Vörösváry Ferenc – az ötletgazda és kutatásvezető műgyűjtő, mérnök szerkesztésében ezzel a háromszáz oldalas mostani albummal immár ötödik részéhez érkezett „A Kárpát-medence kerámiaművészete” című könyvsorozat. A fülszövegben így vall a szerkesztő: „Megközelítően 2500 tárgyról készítettem felvételt e kötethez. Kínálja tárgyainak fotóit 21 magyar, 3 szlovák, 1 cseh múzeum, valamint 34 magángyűjtő. Felsorakoztatjuk 31 település fazekasainak munkáit. [...] Fontos szempontom volt, hogy a régészeti tárgyak, az ásatások során előkerült emlékek együtt szerepeljenek a föld felett maradt társakkal. Ez a gondolat a régészek részéről szerencsére teljes egyetértésre talált. E kötetben tehát szerepel néhány olyan, a Garam mentén készült tál az 1660-1730-as évekből, amelyek Brnótól Szolnokig kerültek elő a földből és a föld felszínéről is...”

A könyv szebbnél-szebb, egészoldalas fényképeit kísérelő tanulmányt a korábbi partner, *Csupor* István kutató, a Néprajzi Múzeum kerámia részlegének vezetője írta, a szlovák nyelvű „Ludová kerámika oblasti Zadunajska, Horného Uhorska a Hornej Tisy” összefoglalás szerzője pedig *Lovay* Zsuzsanna.

A kerámia tárgyak magyar, német és szlovák feliratainak – külön fejezetben közölt – „megfejtése” nem lehetett egyszerű feladat. A korabeli, régies helyesírás, a vidékenként eltérő tájszólás, a külön-

féle nemzetiségű mesterek olykor egymással kevert nyelvismerete és más-más kézírása, illetve szöveghibái igencsak megnehezítették ezt a munkát. Kiragadott példaként említhetjük a várpalotai német lakatos, órás és puskaműves céh zöld mázas, füles korsóját, amelynek gömbölyű hasán sas tart csőrében virágkoszorút a három mesterséget jelképező szerszámokkal. Ezen a szöveg így böngészhető ki: „VERFERDIGT DEN EHRSAMEN SCHLOSER HANTWE IN WESZPRIEM DER CECH MEISTER JOSEPH KNOTH – 1829”. Kortársán a domborított bokréta és feszület melletti szív alakú mezőbe rótt korabeli magyar információval sem sokkal könnyebb a dolgunk. „Készétette az ér / demes Jáki fazo / kas Czéh számár / ra Januáriu / 8=án 1835dik Eszt / Angyal Ist, Czéh Mester N. Balogh József – Nótárius Domgyán Mihály – Szolgáló Mester N. Szabó György, Aki ebbül iszik but / soha ne lásson s józan / marathasson” – olvasható rajta. Egy bakabányai (pukaneci) kancsón, vajsínű alapon, tarka virágfüzérek között flaskával koccintó városi házaspár, valamint egy menyecske látható, amint hosszú szárú pipát szívó élettársát fenyegeti jobbjának mutatójával. Hosszadalmas szlovák felirata: „MICHAEL SHIKETY. ANNO 1836 / Swaty Pawel / Apostol vj strdjme weci, Abi se lidé / wjna wsseci (?), To Vcenj Pawlowo nebrani Wjno / pit. Ale brani toliko wjnem se opogit. Protoz Timoteo= / wi twitu radu dáva. wodu mu pit zbranuje kwjnu / nahowára, Rzt'a (?) nepi jiz wjce wodi ale wjna skromne vzjivej / pro zalúdek casté nemoci twe.”

Tanulságos és élvezetes lapozgatást kívánunk Önöknek is!



Stefan Landor
komáromi fazekas
céh korsója (1840)